

megfordult magyar és erdélyi diákok bemutatásával, és azzal, hogy közleménye függelékben közli az intézményben őrzött hungarikumok válogatott jegyzékét, összesen húsz tételt.

Bánfi Szilvia közleményében (*Kit ábrázolhatott a debreceni városi nyomda első nyomdászjelvénye, avagy Debrecen város címere*) egy, a kutatókat régóta foglalkoztató kérdéshez szól hozzá. Mélius Juhász Péter *Magyar praedikatio*c című munkáját 1563-ban jelentette meg Raphael Hoffhalter egy férfit ábrázoló fametszettel. A szakirodalom egy részében a férfiportrét a szerző, Mélius Juhász Péter arcképének tartják. Fekete Csaba egy tanulmányában vitatta ezt a tételt, szerinte apostol, próféta vagy egyházatya jelképes ábrázolása a metszet. Bánfi Szilvia írásában ehhez a vitához szól hozzá, a vonatkozó szakirodalom és számos analógia alapján arra a következtetésre jut, hogy egyértelműen ugyan nem lehet bizonyítani, miszerint a kép Méliust ábrázolja, de „Hoffhalter gyakorlatára tekintettel mégsem zárható ki egy szerzőre vonatkozó utalás lehetősége.”

V. Ecsedy Judit tanulmánya (*A magyar Bésalél. Páldi Székely István kolozsvári nyomdász grafikai munkássága*) Páldi Székely Istvánnak állít emléket, akit halálakor, 1769-ben Verestói György nyomtatásban is megjelent halotti prédikációjában nevezett „magyar Bésalél”-nek, vagyis az ószövetségi „ezermesterhez”, a frigyláda készítőjéhez hasonlította. A kolozsvári nyomdász a bibliai alakhoz mérhetően sokoldalú „mechanikus” volt, betűmetsző, betűöntő, könyvnyomtató és rézmetsző egy személyben. V. Ecsedy Judit elsősorban metszői működését veszi számba, külön csoportban mutatva be a hollandiai és a kolozsvári munkákat.

A Festschriftben közölt tanulmányok – talán e rövid ízelítőből is kiderült – méltó módon járulnak hozzá Fekete Csaba köszöntéséhez, és nélkülözhetetlen olvasmányai lesznek a korszakkal és a témával foglalkozó kutatóknak.

(„Kezembe vészem, olvasom és arról elmélkedem”. Emlékkönyv Fekete Csaba születésének 75. és könyvtárosi működésének 50. évfordulójára. Szerk. Gáborjáni Szabó Botond, Oláh Róbert. Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerületi Gyűjtemények, 2015. 452 p.)

Pogány György

Egy szélmalomharcos válogatott írásai

Számosan, akik a közművelődésben dolgoztak-dolgoznak, úgy érezhetik, hogy szélmalomharcot vívnak, hiszen áldozatos munkát végeznek – sokszor méltatlan körülmények között és csekély megbecsüléssel –, mégsem gyarapszik látványosan „a kiművelt emberfők sokasága”, amelyben – mint gróf Széchenyi Istvántól tudjuk – a nemzet ereje rejlik. A Don Quijote-i harcosok egyike volt Füleki Mihály, akinek munkásságáról nem

régiben rövid cikkben emlékezett meg lapunk.¹ Füleki Mihály (ma nyugalmazott ezredes) 1961-től volt a Magyar Néphadsereg függetlenített művelődésszervezője, 1966-ban került a Honvédelmi Minisztérium Kulturális Osztályára, és ott csaknem két évtizedig az amatőr művészeti munka, a kulturális mozgalmak és a honvédségi könyvtárak szakmai gazdájaként dolgozott. Később a Hadtudományi Könyvtár igazgatója lett, ilyen minőségében interjút is adott a *3K* elődjének, a *Könyvtáros* folyóiratnak.² Nyugdíjazása után is tevékeny maradt, a Honvédelmi Minisztérium Társadalmi kapcsolatok és Kulturális Főosztályán dolgozott. Több évtizedes munkássága során – mondhatni, természetesen – számos publikációja jelent meg a honvédségi és a kulturális sajtóban; ezek sora nem mellesleg azért is tanulságos, mert a rendszerváltozás előtt, alatt és után jelent meg, ilyenformán a mából visszatekintve egyfelől érzékelhető a korszellem változása, másfelől a szerző régi időkben tanúsított szellemi nyitottsága, intellektuális bátorsága. Az összegyűlt tanulmányokból most egy kötetnyit adott közre, amely kötet inkább tematikus kereszt-, semmint időbeli hosszsmetszete évtizedek publikációinak.

A könyvben szereplő tizenhárom tanulmány, esszé, cikk többsége az egykori Magyar Néphadseregben folyt művelődési munka részleteit elemzi egyfelől, másfelől pedig éppen hogy áttekintő képet ad; tehát a kötet olvasója egyszerre kap tájékoztatást a honvédség kebelében zajlott művelődési munka egy-egy részterületéről, de mindenkor a nagy egész horizontjának érzékeltetése mellett. Füleki Mihály sokat és sokszor foglalkozott a katonák – a hivatásos tisztek és a sorozott állomány – műveltségi színvonalával, viselkedéskultúrájával, kommunikációjának hiányosságaival, azután az amatőr művészeti mozgalmak céljával és módszereivel, az olvasás népszerűsítésének feladataival. A kötet tanulmányainak harmadik, Fáy András kifejezését kölcsönvevő, *Az emberiség szellemvilágának quintessenciája* című fejezetébe sorolt három írásműben foglalkozik a (honvédségi) könyvtár szerepével. De ennek előtte még meg kell említenünk *A film, ahogy a könyvtárból látszik* című írást, amelyben arról szól, hogy a laktanyai filmvetítések³ előtt vagy egy-egy népszerű televíziós irodalmi adaptáció másorra tűzése előtt milyen nagy szerepe lehet a könyvtárosnak abban, hogy fölhívja a katonák figyelmét a film irodalmi alapanyagára, vagy a kapcsolódó szakirodalomra, filmkritikákra, tévéjegyzetekre, rendezői és színészi pályaképekre. Film és könyv, mozi és irodalom szoros kapcsolatának hangsúlyozása mellett arra biztat, hogy a katonai alakulatok könyvtárosai a népszerű filmváltozat propagálása „ürügyn” sokat tehetnek a tudatos olvasóvá nevelésért. Visszatérve a harmadik fejezet dolgozataihoz, Füleki Mihály a Benedek Marcelltól ismert fogalom, az „olvasás művészete” megnevezésének, az értő olvasás kialakításának, az olvasási kultúra terjesztésének lehetőségeit boncolgatja. Természetesen ő is szembekerült azzal a máig lezáratlan és eldönthetetlen vitakérdéssel, hogy van-e népnevelői hivatása a könyvtárosnak. Azután mérlegeli, hogy egy irodalmi alkotásnak hányféle olvasata lehetséges a befogadó műveltségi szintjétől függően, és hogy ezek az eltérő szintek és olvasatok miféle kiindulópontul szolgálhatnak a lelkiismeretes könyvtáros számára, hogy az adott szinttől tovább lépve foglalkozzék az olvasó tudatos művelésének kialakításával. Számot vet az olvasás népszerűsítésének extenzív és intenzív módszereivel, illetve céljával, vagyis hogy egyre nagyobb létszámú és egyre igényesebb hívet szerezzen a könyveknek és a folyóiratoknak. Foglalkozik a giccs és a lektúr kérdésével, a katarzis átélésével, az irodalmi alkotások tömegmediumok számára készített adaptációival. Újra és újra fölveti a könyv alapú művelődés elsőségét és pótolhatatlanságát, megkülönbözteti a jól informáltságot és az elmélyült tudást, ez utóbbi sze-

repét az árnyalatos gondolkodás és az empátia kialakulásában. Eltűnődik a Gutenberg-galaxis végét jövendölő álláspontok fölött, és szól az irodalom mellett a társművészetek közművelődési szerepéről. Izgalmas dolgozat szól *Könyvtárosok a közösségek életében* címmel arról, hogy például mit jelent könyvtárosnak lenni, milyen személyiségjegyek minősítik az ideális könyvtárost. Erre nézve így ír: „A könyvtáros egy személyben pedagógus és népművelő, agitátor és könyvtári kérdések szakembere, adatszolgáltató informátor és mozgalmi aktivista, dokumentátor és „ügyféllel” bántó tudó pszichológus. Műveltsége speciális és univerzális, személyisége megnyerő és bizalmat ébresztő, tudása tekintélyt parancsoló. Udvarias és szolgálatkész, közvetlen és tapintatos, kezdeményező és kapcsolatokat könnyen teremteni tudó. És szereti a szakmáját. Tudom, jogos a kérdés, de hol van ilyen könyvtáros?” Nyilván, aligha akad egyetlen személy, aki hordozná az ideális könyvtáros valamennyi tulajdonságát, de az bizonyos – mint szerzőnk írja –, hogy ebben a dimenzióban érdemes tájékozódni a könyvtáros kiválasztásakor. Külön szól a könyvtáros kommunikációs képességeinek fontosságáról. És nem utolsó sorban ebben a tanulmányában állapítja meg: „A jó könyvtáros egy küssé mindig Don Quijote is. Don Quijote abban az értelemben, hogy hite, meggyőződése, küldetésstudata van, igazáért a harcot is kész vállalni.”

A tizenhárom tanulmány után olvasható még a kötetben két, a szerzővel készült interjú, közte a *Könyvtáros* folyóiratban megjelent beszélgetés; valamint található egy válogatott bibliográfia a szerző közművelődési tárgyú írásaiból. Sajnálatos módon ez a „bibliográfia” pusztán címfőlsorolás, ugyanis a címek mellől hiányoznak a kiadási és lelőhely-adatok.

Füleki Mihály írásainak megítélésekor természetesen számolni kell azzal, hogy némelyikük még a szocialista „néphadsereg” korszakában keletkezett; némelyikükön érződik, hogy a rendszerváltozás „átmeneti” időszakában íródott, amely a magyar honvédség szervezetében és szellemiségében is alapvető változásokat hozott, és néhány már a megújult Magyar Honvédség korszakában született. Ám az olvasás fontosságáról, az általános műveltség emberformáló szerepéről, a könyv és a könyvtár jelentőségéről írott gondolatai politikai korszakoktól, szervezeti keretektől függetlenül maradandóak.

(Füleki Mihály: Én is voltam Don Quijote. Egy volt honvédségi kulturális munkás írásaiból. Hn. Druck Art Kft. 2015. 261 p.)

JEGYZETEK

1. Aranyos Károly: Írásos látélet a retró időkről. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2015. 2. sz. 48-50. p.
2. Kartal Zsuzsa: Nemzettudatunk szolgálata a Hadtudományi Könyvtárban. Beszélgetés Füleki Mihállal. = Könyvtáros, 1988. 1. sz. 33-36. p.
3. A recenzens emlékezete szerint az 1970-es években a hódmezővásárhelyi lövészesred előfelvételis katonái számára minden csütörtökön este volt filmvetítés a laktanya étkezdéjében.

Mezey László Miklós

